

KİTAP TANITMA

Prof.Dr. Süleyman TÛLÛCÛ*

Nasreddin Hoca'nın Dûnyası, UNESCO 1996 Nasreddin Hoca Yûl (**), Hazırlayan: Dr. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Türkiye İş Bankası Kùltür Yayınları, Genel Yayın No: 348, Ünlü Kişiler Dizisi: 14, Ankara 1996, VIII+247 s.

Gùldürücù, düşündürücù ve öğretici fıkraları ile Türk insanının yakından tanıdığı Nasreddin Hoca, 605/1208 yılında Sivrihisar'ın Hortu köyünde doğmuş ve 683/1284 yılında Akşehir'de vefat etmiştir. Babası doğduğu köyün imamı idi. Vefat edince, Hoca onun yerine bir müddet imamlık yapmış fakat daha sonra bu görevi başkasına bırakarak devrin önemli kùltür merkezlerinden biri olan Akşehir'e yerleşmiştir. Burada, muhtelif hocalardan ders almış; kadılık ve müderrislik yapmıştır. Ziyaret edilen bir türbe halindeki mezarı Akşehir'dedir. Nasreddin Hoca'nın halkın hayallerinden doğmuş efsanevî bir kişi olduğu yolundaki tezlerin hepsi günümüzde bulunan mezar taşları, kitabeler ve vakıf kayıtları sayesinde çürütölmüş bulunmaktadır. Hoca, yalnız Anadolu Türklüğünün değil, bütün Türk dünyasının, ayrıca Balkanların ve Batılıların da tebessüm kaynağı olmuş, kişiliği Çin sınırını aşan bir boyut kazanmıştır. Fıkralarından anlaşıldığına göre Hoca, tipik bir XIII. yüzyıl Anadolu kasabalısıdır. Onun babacan, güleryüzlü, nükteci kişiliğinin çevresinde karısı, oğlu, komşuları, kasaba esnafı, çocukları ve köylüler yerini alır. Hele Hoca'nın ayrılmaz bir parçası haline gelen eşeği en güzel fıkralarında görünmekten geri kalmaz (*Ansiklopedik İslâm Lûgatı*, İstanbul 1982, II, 514; her yönüyle Nasreddin Hoca hakkında geniş bilgi için bk. Ahmed Kudsi Tecer, Nasreddin

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalı Başkanı

(**) Ayrıca, bu kitap hakkında daha önce Alev (Kâhya) Birgöl tarafından bir tanıtma yazısı kaleme alınmıştır. (*Bilge*, Kış 11 (1997), s.36-39).

Hoca, *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, IX,109-114; Erdoğan Tokmakçıoğlu, *Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca*, Ankara 1981; İsa Özkan, Nasreddin Hoca'nın Tarihi Şahsiyeti ve Fıkraları Üzerine Bir İnceleme, *Türk Folkloru Araştırmaları 1982*, Ankara 1983, s.134-163; Mustafa Kutlu, Nasreddin Hoca, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, VI, 523-527; Şükrü Kurgan, *Nasreddin Hoca*, 2. baskı, Ankara 1996; A. Esat Bozyiğit, *Nasreddin Hoca Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi*, Ankara 1987; *I. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri*, 15-17 Mayıs 1989-Ankara, Ankara 1990; Alpay Kabacalı, *Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca, Hayatı, Kişiliği, Fıkraları*, İstanbul 1991; *Nasreddin Hoca'ya Armağan*, Hazırlayan: M.Sabri Koz, İstanbul 1996; *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Nasreddin Hoca Seksiyon Bildirileri*, Ankara 1996 (bu eserin tarafımızdan yapılan bir tanıtımı için bk. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 8 (1997), s.209-214); *Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri*, 24-26 Aralık, 1996, İzmir, Ankara 1997).

Tanıtacağımız bu eser, UNESCO'nun 1996 yılını Nasreddin Hoca'ya ayırması dolayısıyla, Türkiye İş Bankası'nın katkısı ile yayımlanmıştır. Sayın Mehmet Önder'in de bu esere yazdığı "Önsöz" de ifade ettiği gibi, "Sayın Dr. İrfan Ünver Nasrattınoğlu'nun titiz bir çalışmayla hazırladığı bu kitap, çeşitli ülkelerdeki Nasreddin Hoca ya da Nasreddin Hoca incelemelerini derli toplu bir araya getiren, bu konularda bilgiler veren tek kaynak olma niteliğini taşımaktadır." Bu derlemede yer alan yazıların bir kısmı, daha önceleri çeşitli dergilerde (*İlgaz, Devran, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Kültürü v.b.*) yayımlanmıştı. Bir bölümü de *I. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri* (Ankara 1990) içerisinde basılmıştı. Diğer taraftan, ilk defa burada yayımlanan kimi yazılar da vardır. *Nasreddin Hoca'nın Dünyası* adı ile neşredilen bu önemli kitapta sırası ile, şu yazılar yer almıştır (başlıklar, yazıların konularını önemli ölçüde belirttiğinden, bu hususta uzun açıklamalara gerek görülmemiştir):

ÖNSÖZ: Dr.Mehmet Önder (s.VII-VIII); ALMANYA: Dr.Dieter Glade: *Almanların Nasreddin Hoca'sı* (s.3-8), Prof.Dr.Melahat Özgü: *Alman Kaynaklarına Göre Nasreddin Hoca* (s.9-14); ARNAVUTLUK: Prof.Dr. Şevket Plana: *Arnavutluk ve Kosova Arnavutlarında Nasreddin Hoca* (s.17-21); ASYA TÜRK CUMHURİYETLERİNDE NASREDDİN HOCA: Çağatay Koçar: *Türkistan Halk Edebiyatında Nasreddin Hoca* (s.25-31), İmran Babayev-Paşa Efendiyev: *Azerbaycan'da Nasreddin Hoca Fıkraları İle İlgili Çalışmalar* (s.33-36), Prof.Dr. Hamit Araslı: *Azerbaycan'da ve Türkistan'da Yaşayan Nasreddin Hoca* (s.37-38), Dr.İrfan Ünver Nasrattınoğlu: *Nasreddin Hoca'nın Özbekistan ve Azerbaycan Varyantları* (s.39-43), Toramirzo Cabbarov: *Dünyanın Oğlu Özbek-Türk Nasreddin Hoca* (s.45-49); AVUSTURYA: Ord.Prof.Dr.A.Süheyl Ünver: *Viyana'da Nasreddin Hoca* (s.53-54); BOSNA-HERSEK: Prof.Dr.Lamiya Haciosmanoviç: *Bosna-Hersek'te Nasreddin Hoca* (s.57-59); BULGARİSTAN: Ahmet Cebeç: *Bulgaristan'da Nasreddin Hoca ve Fıkraları* (s.63-68); ÇEK-SLOVAK CUMHURİYETLERİ: Dr.Xënia Celnarová: *Çek Yazar Josef Kainar'ın Anlayışıyla Nasreddin Hoca* (s.71-73); ÇİN HALK CUMHURİYETİ: Dr.İrfan Ünver Nasrattınoğlu: *Çin Halk Cumhuriyeti ve Uygurlarda Nasreddin Hoca İle İlgili Tespitler* (s.77-83), Şükrü Kurgan: *Çin'deki Nasreddin Hoca* (s.85-89); FİNLANDİYA: Rostislav Holthoer: *Nasreddin Hoca-Finlandiya'daki Zaman Ötesi Doğulu Kozmopolit* (s.93-98); FRANSA: Dr. Mehmet Önder: *Fransa'ya Uzanan Nasreddin Hoca* (s.101-102); GAGAUZİSTAN/MOLDOVYA-UKRAYNA: Tudorka Arnaut: *Gagauzlarda Nasreddin Hoca* (s.105-110); IRAK: İbrahim Dakukî: *Irak Türkmenlerinde ve Araplarda Nasreddin Hoca* (s.113-117); İRAN: Dr.Cevat Heyet: *Molla Nasreddin İran'da* (s.121-124); İTALYA: Ord.Prof.Dr.Anna Masala: *Nasreddin Hoca İtalya'da* (s.127-128); JAPONYA: Mitsuko Kojima: *Nasreddin Hoca Japonya'da* (s.131-138); KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ: Kutlu Adalı: *Nasreddin Hoca ve Kıbrıs* (s.141-148); MACARİSTAN: Edit Tasnadi: *Eski Macar Edebiyatında Nasreddin Hoca Fıkralarının İzleri* (s.151-155); MAKEDONYA: Prof.Dr.Olivera Yaşar-Nasleva: *Makedonlarda Nasreddin Hoca* (s.159-163); PAKİSTAN:

Dr.N.Ahmed Asrar: *Pakistan'da Nasreddin Hoca* (s.167-169); ROMANYA: Prof.Dr.Mihail Guboğlu: *Romen Edebiyatında Nasreddin Hoca* (s.173-177); TAYLAND: Warin Sinsoongsud: *Tayland'da Nasreddin Hoca* (s.181-182); YUGOSLAVYA: Prof.Dr.Nimetullah Hafız: *Yugoslavya'da Nasreddin Hoca* (s.185-187); Tacide Hafız: *Yugoslavya'da Nasreddin Hoca İle İlgili Yayınlar* (s.189-191), Necati Zekeriya: *Yugoslavya'daki Türkçe Çocuk Dergilerinde ve Okul Betiklerinde Nasreddin Hoca'nın Fıkraları* (s.193-194), Süreyya Yusuf: *Sırp-Hırvat Dilinde Nasreddin Hoca* (s.195-200); YUNANİSTAN/BATI TRAKYA: Feyyaz Sağlam: *Nasreddin Hoca Batı Trakya'da* (s.203-207); TÜRKİYE: Nail Tan: *Sahne Sanatlarımızda Nasreddin Hoca* (s.211-216), Prof.Dr.Gönül Ayan: *Nasreddin Hoca ve Paris Millî Kütüphanesi'ndeki Bir Yazma* (s.217-220), M.Türker Acaroğlu: *Nasreddin Hoca'nın İkiz Kardeşleri* (s.221-234), Atanur Meriç: *Minyatürlerde Nasreddin Hoca* (s.235-242), A. Esat Bozyiğit: *Türkiye'nin Dünya Elçisi Nasreddin Hoca* (s.243-244), Dr.Mehmet Önder: *Nasreddin Hoca'nın Kızlarına Ait İki Mezar Taşı* (s.245-246).

Nasreddin Hoca'yı çeşitli yönlerden ele alan birçok kıymetli yazıyı bir araya getiren bu kitap, muhtevasının yanı sıra, baskısının güzelliği ile de dikkat çekicidir. Basım hatası yok denecek kadar azdır. Ancak, faydalı olacağı mülâhazası ile, görebildiğimiz birkaç eksikliğe, bilgi ve basım hatasına işaret etmek istiyoruz. Irak Türklerinden İbrahim Dakuki'nin "*Irak Türkmenlerinde ve Araplarda Nasreddin Hoca*" (s.113-117) başlıklı yazısı, onun, daha önceki yıllarda neşredilen *Irak Türkmenleri* (Ankara 1970, s.127-135) adlı kitabından iktibas edilmiştir. Burada, bazı Arapça eser adları, orijinaleri ile değil, Türkçeye çevrilerek verilmiştir ki bu, alışlagelen yöntem ve usullere aykırıdır. Ayrıca, cömertlik (s.113), cömertlik; 673 (s.113), 683; Ebe'l-Ğusn Lüceyn Bin Sabit (s.115), Ebü'l-Gusn Düceyn b. Sâbit; Abdus-settar Fereç (s.115, dipnot), Abdüsettar Ferrâc olacaktır. Diğer taraftan, Araplarda Cuhâ ve Nasreddin Hoca ile bir mukayesesini için şu kaynak ve tetkiklere bakılmalıdır:

Hamza el-İsfahânî, *ed-Dürretü'l-Fâhire*, Kahire 1972, I, 138; İbn Hibbân, *Kitâbü'l-Mecrûhîn*, nşr. M.İ. Zâyed, Haleb 1395, I, 294; Ebû Hilâl el-Askerî, *Cemheretü'l-Emsâl*, nşr. M.Ebû'l-Fadl İbrâhîm-Abdûlmecîd Katâmış, Kahire 1384/1964, I, 387; el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl*, nşr. M.Ebû'l-Fadl İbrâhîm, Kahire 1398/1978, I, 396-397; ez-Zemahşerî, *el-Müsteksâ fî Emsâli'l-Arab*, Beyrut 1408/1987, I, 76-77; İbnü'l-Cevzî, *Ahbârü'l-Hamkâ ve'l-Mugaffelîn*, Beyrut 1405/1985, s.36-40; *Nevâdirü Cuhâ'l-Kübrâ*, el-Mektebetü'l-Ehliyye, 3.baskı, Beyrut, ts.; ez-Zehabî, *Siyerü A'lâm'n-Nûbelâ'*, nşr. Nezîr Hamdân, Beyrut 1406/1986, VIII, 172-173; ed-Demirî, *Hayâtü'l-Hayevânî'l-Kübrâ*, Kahire 1389/1969, I, 462-463; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, Haydarâbâd 1329, II, 428; René Basset, *Recherches sur si Djeh'a et les Anecdotes qui lui sont Attribuées* (A.Moulléras, *Les Fourberies de si Djeh'a Contes Kabyles* (Paris 1892)'e "Giriş", s.1-79 ve 183-187); Albert Wesselski, *Der Hodscha Nasreddin*, I-II, Weimar 1911; Yûsuf Elyân Serkis, *Mu'cemü'l-Matbû'âtî'l-Arabiyye ve'l-Mu'arrebbe*, Kahire 1928, II, 1858-59; Hasan Hüsnî Ahmed, *Cuhâ, Târihuh, Nevâdiruh, Hikâyetüh, İlmüh, Havâtruh, Felsefetüh*, Kahire 1950; Abbâs Mahmûd el-Akkâd, *Cuhâ ed-Dâhikû'l-Mudhik*, Kahire 1956; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, nşr. Züheyr Fethullâh, Beyrut 1989, II, 112-113; Şükrü Kurgan, *Nasrettin Hoca*, 2. baskı, Ankara 1996, s.14-15; Fehim Bajraktarevic, *Naşr al-Dîn Khodja, Encyclopédie de l'Islam*, Leyden 1934, III, 936-938; aynı mlf., *Nasredin-Hodžin Problem, Prilozi za Knjizevnost, Jezik, Istoriju i Folklor*, XIV/1-2 (1934), s.81-152; Atallâh Terzî Paşa, *Cuhâ'l-Kâdî, er-Risâle*, sayı 993 (4 Temmuz 1952); Ahmed Kudsi Tecer, *Nasreddin Hoca, İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, IX, 109-114; Ch. Pellat, *Djuhâ, The Encyclopaedia of Islam*, New Edition, Leiden 1965, II, 590-592; Hüseyin Tural, *Cuhâ, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, VIII, 82; ayrıca bk. İbnü'l-Cevzî, *Ahmak ve Dalgınlar Kitabı*, Türkçesi: Enver Günenç, İstanbul 1998, s.56-62 (müellifin, yukarıda zikredilen eserinin Türkçeye çevirisi); Ulrich Marzolph, *Cuha, the Arab Nasreddin*, in *Mediaeval Arabic Literature*, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, II. Cilt, *Halk Edebiyatı*, Ankara 1986, s.251-258; Matilda Koén-Sarano, *L'Horizon Juif de Nasradin Hodja: Djoha*, V. Milletlerarası Türk

Halk Kültürü Kongresi Nasreddin Hoca Seksiyon Bildirileri, Ankara 1996, s.111-120; Franz Rosenthal, *Erken İslâm'da Mizah*, Türkçesi: Prof.Dr. Ahmet Arslan, İstanbul 1997, s.5, 11, 15-16 (maalesef, bu eserde, çeviren tarafından, kimi özel adların ve kitap adlarının yazılışında hatalar yapılmıştır.); Fikret Türkmen, *Doğu ve Batı Dünyasında Mizah Anlayışı, Türk Kültürü Araştırmaları*, Dr.Orhan F. Köprülü'ye Armağan, XXXIV/1-2 (1996), s.173-185.

Yine, "118 yıl önce" ifadesi (s.VIII), "118 yıl sonra"; Nardeddin (s.72), Nasreddin; Nastreddin (s.176, dipnot: 27), Nasreddin; Prilog... (s.187), Prilozı...; Çevirin (s.194, dipnot: 8), Çevren; Yeni Adama (s.220), Yeni Adam; Kitabın (s.245), Kitabenin; İntikalet (s. 246), İntekalet olacaktır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Türkiye İş Bankası'nın katkıları ve Dr.İrfan Ünver Nasrattınoğlu'nun titiz çalışması ile yayımı gerçekleşen bu kitap, uzun yıllar, Nasreddin Hoca incelemeleri için bir el kitabı görevini ifa edecektir. Bu bakımdan emeği geçenleri kutlamamız gerekir.